

VERTROUWELIJK

POLITIEKE MENINGSVERSCHILLEN IN DE NEDERLANDSE VREDESRAAD.

Samenvattende inleiding.

Naar aanleiding van de gebeurtenissen in het Midden-Oosten en in Hongarije is het algemeen bestuur van de Nederlandse Vredesraad begin november j.l. twee maal te Utrecht bijeen geweest.

Bij de besprekingen bleek een groot verschil van mening te bestaan over het Sowjet-Russische optreden in Hongarije. De communisten in de raad waren niet bereid de politiek van het Kremlin te veroordelen, de andere leden daarentegen wensten in verband met het werk en het doel van de Vredesbeweging een veroordeling niet achterwege te laten. Ofschoon in de bijeenkomsten besloten werd in deze zin een verklaring te publiceren uitgaande van het algemeen bestuur als geheel, hebben de communistische leden, die waarschijnlijk grote invloed hadden op de redactie van de verklaring, zich uitdrukkelijk van de veroordeling der SU gedistancieerd. Momenteel verkeert de Vredesraad dan ook in een impasse, waardoor een krachtig optreden vrijwel onmogelijk wordt. Onder deze omstandigheden is een instituut als de Vredesraad onbruikbaar voor de communisten.

De indruk bestaat, dat zij bereid zijn de Vredesraad desnoods op te offeren, wanneer dat in het belang van de politiek der SU noodzakelijk zou zijn.

Concept-verklaring

Op 1 november 1956 heeft de werkcommissie van de Nederlandse Vredesraad een concept-verklaring opgesteld met betrekking tot de recente gebeurtenissen in het Midden-Oosten en Hongarije, alsmede de daarop gevolgde verklaring van de regering der Sowjet-Unie op 30 oktober. Het concept werd op 3 november j.l. ter beoordeling aan de leden van het algemeen bestuur van de NVR toegezonden.

In de concept-verklaring wordt o.m. het militaire optreden van Engeland en Frankrijk in het Midden-Oosten als gevaarlijk voor de vrede en als in strijd met het handvest van de V.N. veroordeeld. Het "op verzoek van de Hongaarse regering" betrekken van Russische troepen (op 23-10-56) in de Hongaarse onlusten betreunde men ten zeerste, doch men vond voldoening in de verklaring der USSR, dat "de Sowjet-regering bereid is met andere socialistische landen, deelnemers aan het verdrag van Warchau, de kwestie te onderzoeken van de Sowjet-troepen, die op het grondgebied van genoemde landen zijn gestationneerd".

Dit document was zeer eenzijdig gericht tegen de Westelijke mogendheden, terwijl de rol van de SU in Oost-Europa weliswaar werd betreurd, doch niet als schadelijk voor de vrede werd voorgesteld, zodat de schijn gewekt werd, dat een veroordeling daarvan door de NVR eigenlijk niet mogelijk was.

In de aanbiedingsbrief bij het concept deelde de secretaresse van de werkcommissie van de NVR mede, dat deze verklaring op 8 november in het weekblad van de organisatie zou worden gepubliceerd, tenzij daartegen in het algemeen bestuur principiële bezwaren zouden bestaan. Tevens werd in deze brief aangekondigd, dat de eerstvolgende vergadering van het algemeen bestuur was vastgesteld op 8-11-'56 ter bespreking van de internationale situatie en de taak van de Vredesraad.

Deze vergadering zou dus plaats vinden op een moment dat de verklaring "van de Nederlandse Vredesraad" vermoedelijk reeds zou zijn gepubliceerd en daarin dan niets meer kon worden veranderd.

Ongelukkig voor de samenstellers vond op 4 november d.a.v. de Russische aanval op Boedapest plaats, welke ook onder de leden van de NVR diepe indruk maakte. Waarschijnlijk hebben als gevolg daarvan verschillende bestuursleden bezwaar gemaakt tegen de gebezigde tekst. Deze is dan ook niet op 8 november gepubliceerd.

Bijeenkomst op 8 november 1956.

De bijeenkomst van het algemeen bestuur, alwaar het standpunt van de Vredesraad ten aanzien van de recente ontwikkelingen zou worden besproken, vond op 8 november j.l. ten huize van Prof. M.G.J. MINNAERT te Utrecht plaats, nadat men tevergeefs geprobeerd had een zaal te huren in het Dom-Hotel aldaar.

De werkcommissie had pogingen in het werk gesteld de leden van het algemeen bestuur op het laatste moment telegrafisch van de verandering van de plaats van samenkomst op de hoogte te stellen, doch voor alle zekerheid had E. de SMIT-KRUYT, secretaresse van het werkcomité, een andere functionaris van de Vredesraad, A.M. VELTMAN, opgedragen bezoekers bij de uitgang van het Centraal Station te Utrecht naar het huis van MINNAERT te dirigeren.

De vergadering werd bijgewoond door 14 personen en had een tamelijk heftig verloop. Inzake het optreden van Engeland en Frankrijk in het Midden Oosten schaarde men zich eensgezind achter de desbetreffende besluiten van de UNO. Over de kwestie Hongarije rezen, zelfs in dit gezelschap, waar de samenwerking tussen communisten en andersdenkenden essentieel wordt geacht en men tot vergaande compromissen bereid is, al spoedig moeilijkheden.

Het optreden der Russische troepen in Hongarije bleek voor het merendeel der aanwezigen onaanvaardbaar. Slechts de bekende Nico LUIRINK, lid van het dagelijksbestuur der CPN en tot voor kort secretaris van de NVR, zijn trouwe medewerkster de communiste E. de SMIT-KRUYT, alsmede S.SCHOEN, lid van de bondsraad van de ABHM-EVC, redacteur van "Vrede" en G.J.van SUCHTELEN, lid van de CPN, waren van oordeel dat de Sowjet-Unie niet anders had kunnen handelen. LUIRINK, die als woordvoerder van deze groep optrad, beweerde dat in Hongarije sprake was van een fascistische opstand.

De meest felle opposanten tegen deze opvatting waren:

A. HOMMA, die onlangs zijn zetel in de gemeenteraad te Zaandam, die hij voor het verkiezingsblok van "communisten en partijlozen" innam, ter beschikking heeft gesteld;

L.BOAS, communistisch georiënteerd, die van oordeel was, dat de NVR nu zijn bewering geen mantelorganisatie van de CPN te zijn, moet bewijzen;

C.SPOOR, pacifist, die zijn verdere medewerking aan de NVR afhankelijk wilde stellen van de verklaring, die tenslotte door dit orgaan zou worden aangenomen; en

Dr G.J. SORGDRAGER, van wie dezerzijds slechts medewerking aan de communistische vredesbeweging bekend is.

L.BOAS diende een motie in van de volgende inhoud:

1. de Nederlandse Vredesraad keurt ten scherpste het optreden van de Russen in Hongarije en de bloedige onderdrukking van de Hongaren door de Russen af;
2. de Nederlandse Vredesraad keurt eveneens het optreden van Engeland en Frankrijk in Egypte af, evenals het optreden van Israël, zoals de UNO reed gedaan heeft;
3. de Nederlandse Vredesraad bekritiseert de Nederlandse Regering voor haar houding, daar ook zij door haar bondgenootschappen met de Westerse mogendheden een bepaalde verantwoordelijkheid draagt. De Nederlandse regering dient al het mogelijke te doen om de vrede te herstellen.

De voorzitter, Dr W.H. van DOBBEN, verklaarde zich in grote lijnen accoord met de opvatting van bovengenoemde personen, die een krachtige afkeuring van het optreden van de SU op zijn plaats achtten. Van DOBBEN betoogde, dat de gehele lezerskring van "Vrede" een uitspraak van het hoofdbestuur verlangt. Ook de andere vredesorganisaties in Nederland wachten op een duidelijke stellingname van het NVR. De verklaring dient spoedig het licht te zien i.v.m. een voorgenomen bespreking met de organisatie "Kerk en Vrede" (geloofs

gemeenschap van Christen-anti-militairisten). Het mag - aldus Van DOBBEN - geen slappe verklaring zijn, doch er moet klare wijn worden geschonken, aangezien het gesprek met "Kerk en Vrede" en nog veel meer daarvan afhangt.

In de loop van het debat overwon men de eerste emoties en begreep, dat men als organisatie alleen tot een besluit kon komen, indien men zich baseerde op de beginselen van de NVR, t.w.:

vreedzame coëxistentie;

geen inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van andere landen; oplossing van internationale geschillen door onderhandelingen.

LUIRINK c.s. waren echter niet bereid op grond daarvan de Sowjet-Unie te veroordelen, zodat een hiaat dreigde te ontstaan. LUIRINK verklaarde met klem, dat hij zijn persoonlijke visie heeft gegeven en niet een hem door de CPN geleerde les had opgezegd. Ook hij beweerde alle geweld te verfoeien, doch hij kon tot dusver met geen mogelijkheid inzien dat Rusland anders had kunnen handelen.

Tegen het einde van de vergadering werd besloten op 10 november opnieuw bijeen te komen teneinde de definitieve inhoud van de verklaring te bespreken. LUIRINK hoopte, dat de gemoederen gedurende de tussenliggende dag wat zouden bedaren, zodat ieder zijn standpunt kon bepalen, eventueel aan de hand van de verklaring van BOAS.

Ook zijn partijgenote E.de SMIT-KRUYT betoogde, dat van alle kanten iets zou moeten worden toegegeven en dat niet slechts één groep concessies zou behoeven te doen.

Tot slot werd overeengekomen, dat de eerst ontworpen conceptverklaring waarop zo veel kritiek geweest was, niet zou worden gepubliceerd.

Bijeenkomst van 10 november 1956.

Op 10 november werden de besprekingen - opnieuw ten huize van Prof. MINNAERT - voortgezet. Wel was de sfeer in vergelijking met de vorige vergadering heel wat gematigder, doch de meningen bleken alsnog verdeeld. LUIRINK was ook nu weer in hoofdzaak woordvoerder van de communistische groep, die in elk geval een veroordeling van het Russische optreden wilde voorkomen. Daar de overige aanwezigen echter vrijwel unaniem de tegenovergestelde opvatting waren toegedaan, verklaarde deze CPN-bestuurder tenslotte, dat hij genoegen zou nemen met een gematigde redactie van het voorstel BOAS, mits daarbij zou worden vermeld, dat een minderheid in de Vredesraad een ander standpunt huldigde.

Hiertegen werd van de zijde der niet-communisten bezwaar gemaakt, daar men de verklaring van de Vredesraad als geheel wilde doen uitgaan.

Dr van DOBBEN, die als voorzitter de eenheid in de Vredesraad wilde bewaren, poogde LUIRINK c.s. tot een soepeler houding over te halen. Na veel heen en weer gepraat, waarbij LUIRINK meende, dat de afkeuring van het optreden der Sowjet-Unie geen bijzonderlijk punt van de verklaring mocht uitmaken ter voorkoming van misbruik door tegenstanders, werd tenslotte overeengekomen, dat een algemene verklaring in "Vrede" zou worden opgenomen, uitgaande van het gehele algemeen bestuur van de NVR, waarin zowel het optreden van Rusland als dat van Engeland, Frankrijk en Israël wordt afgekeurd, terwijl een woord van kritiek tot de Nederlandse Regering zal worden gericht.

Ook werd besloten in de verklaring de zinsnede op te nemen, dat "het overgrote deel van het algemeen bestuur van de NVR, gezien de grondbeginselen van die organisatie, onvoorwaardelijk het optreden van de Russische troepen in Hongarije veroordeelt".

Na de vaststelling van deze besluiten meende de voorzitter dat de tekst van de verklaring op 12 november te Amsterdam door een speciale redactie-commissie zou moeten worden vastgesteld.

De uitvoering

In de in "Vrede" van 16-11-'56 gepubliceerde tekst van de verklaring van de Nederlandse Vredesraad is - tegen de afspraak - toch melding gemaakt

van de mening van "enkele leden", die van oordeel zijn, "dat èn door de eenzijdige opzegging van het Pact van Warchau èn door het feit, dat ultra-reactionnaire elementen in Hongarije de leiding van de beweging in handen kregen, huns inziens een nieuwe oorlogshaard in Europa dreigde te ontstaan en zij daarom het optreden van de Russische troepen niet afkeuren".

Waarschijnlijk is het produkt van de redactie-commissie niet opnieuw kritisch door het algemeen bestuur der NVR bestudeerd. In de week volgende op de publicatie van de verklaring rees van verschillende kanten ernstig bezwaar daartegen. Vernomen werd, dat zowel Drs HOLTLAND, secretaris van de NVR, als C. SPOOR, lid van het algemeen bestuur, voorlopig geweigerd hebben spreekbeurten te vervullen op vergaderingen van de vredesbeweging. I.v.m. de gespannen verhoudingen wenste men nog in de laatste week van november een nieuwe vergadering van het algemeen bestuur te beleggen.

Impasse

Een orgaan als de Nederlandse Vredesraad, waarin personen van zeer uiteenlopende overtuigingen voor een tamelijk vaag omschreven doel zijn verenigd, vertoont juist in tijden van beproeving haar zwakheden. Vóór oktober 1955 behoorde het merendeel der Vredesraadleden tot de communistisch georiënteerden, zodat de raad een gewillig instrument was in handen van de CPN. Nadien echter, in overeenstemming met de politiek van toenadering tot andersdenkenden, welke na de augustus '55-conferentie der Grote Vier te Genève in zwang kwam, werd de NVR op 1 oktober 1955 met een aantal niet-communistische figuren "verbreed".

Zolang nu het streven van de vredesbeweging parallel liep met de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie behoorden de communisten tot de meest enthousiaste steunpilaren van de Wereldvredesraad. Nu echter door het optreden der Russen in Hongarije de drie hierboven genoemde grondbeginselen van de vredesbeweging zijn geschonden, kiezen de communisten in deze organisatie toch onmiddellijk partij voor de SU.

LUIRINK en zijn metgezellen bleken weliswaar bereid tot enige concessies, doch alleen met het doel de NVR zo mogelijk te behouden voor het geval hij in de toekomst door de CPN-leiding alsnog van waarde werd geacht. Stellig hebben zij om propagandistische redenen de gewraakte "minderheidsverklaring" in de publicatie van het algemeen bestuur doen opnemen. Zij waren daartoe in de gelegenheid, omdat in de redactie-commissie o.m. zitting hebben E. de SMIT-KRUYT en S. SCHOEN, terwijl ongetwijfeld ook LUIRINK, die daarvoor veel tijd ter beschikking heeft, zijn invloed zal hebben doen gelden.

De onderlinge verdeeldheid in het algemeen bestuur legt de Vredesraad als het ware lam. De inhoud van de verklaring getuigt ervan, dat deze affaire de communisten in de raad uit de hand gelopen is. Onder deze omstandigheden verliezen zij veel van hun interesse voor dit instituut. Uiteraard wijzigt zich de tactiek ten aanzien van de vredesbeweging met het beleid op het Moskouse topniveau, waar momenteel een vrij "harde" lijn in te bespeuren valt. Wel zeker overwegen de communistische leiders hier te lande reeds thans dat in geval van consolidatie dier "harde" lijn, een gemakkelijk te hanteren organisatie, die dus geheel onder controle kan worden gehouden, te verkiezen is boven een organisatie, die door afwijkende gezindheid van het merendeel der leden en op grond van eigen beginselen, besluiten kan nemen, welke met het communistische belang strijdig zijn.

november 1956.